

БЪЛГАРСКАТА ПЛАНИНА РОДОПИ КРИЕ АРТЕФАКТИ ЗА НАЧАЛОТО НА ЗЕМНАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Автор: Свилен Топчиев

Родопите са мистична планина. Според геолозите това е най-старата планина на Балканите и в Европа. Възникнала е преди около 60 милиона години и оттогава времето и водата заоблят нейните върхове, дълбаят ждрела и пещери. Смята се, че водите на световния океан никога не са потопявали родопските върхове-първенци: връх Голям Перелик (2191 м. н. в.) и връх Голяма Сютка (2186 м. н. в.).

ЗАГАДКАТА НА РОДОПИТЕ

През периода 1985 – 1987 г. край село Дорково, община Ракитово се провежда първата научна експедиция Изток/Запад в България преди демократичните промени от 1989 г. Това е българо-френска палеонтологична експедиция, с ръководители от френска страна проф. Ербер Тома, а от българска страна проф. Николай Спасов. Според собствените му думи, проф. Е. Тома идва в България, защото се надява да намери следващото, по-старо свързващо звено в човешката еволюция. Той току-що е открил в Африка Люси, датирана на 3.5 милиона години. Край Дорково се надява да намери останки от човешко същество на 4.5 – 5 милиона години, на колкото са датирани предварителните находки от палеонтологичното находище. Разочарован е, защото не намира човешки кости, но намереният костен материал е толкова богат, че находището край Дорково с право е обявено за най-голямото в Европа и второ по големина в света. Намерени са останки от 34 вида животни, 70% от които вече са изчезнали от Земята. Между тях са трипръстите коне Хипариони, саблезъбите тигри, мастодонтите от рода Ананкус анвернензис, прастарите мечки.

Включените в експедицията палеобиолози и геолози правят анализ не само на костите на животните, но и на растенията и климата преди 4.5 милиона години в Чепинската котловина, която е част от Родопите. Според тях климатът е субтропичен. На мястото тече река с меандри. Надморската височина е около 300 метра. Растителността в ниското край реката е тревиста – савана, а по планинския склон е типична джунгла. През дъждовния период на годината всеки

ден ваят поройни дъждове, а през сухия период реката, идваща от Баташкото блато (днешния яз. Батак) почти пресъхва.

Днес надморската височина е около 800 метра и климатът е умерено-континентален. И още нещо – според проф. Николай Спасов живеещите през късния плиоцен (преди 4.5 милиона години) бели носорози край Дорково са мигрирали от тук към Африка, а не обратното.

Един от фактите – промяната на надморската височина, геолозите обясняват лесно. И днес Родопите се издигат ежегодно с 1-2 сантиметра. Но как така климатът от тропичен е станал умерен и как така носорозите са мигрирали от Родопите към Африка, а не обратното, както твърдят учените до момента? Промяната на климата не е локално явление, а се предизвиква от промени на Земята като цяло. Но кога и какво е предизвикало тези промени и как това се е отразило на живота на Земята, как е променило миграционните процеси на животни и хора? Никой учен до момента не е дал категоричен отговор.

Следващата загадка от Родопите е свързана може би с вече посочената. Става въпрос за възникването на първата човешка цивилизация.

НАЙ-СТАРАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ В СВЕТА

В Родопите се намират най-старите следи от човешка цивилизация, които са датирани около 3 хиляди години преди цивилизациите на Акад и Шумер и на Египет. По някакъв тайнствен начин всичко, което се е случвало в Родопите се е разпространявало като цивилизационна вълна по света и е залегло като сянка в основите на съвременната цивилизация. От старите майстори се знае, че колкото по-ценна, по-истинска е вградената сянка или жертва в темелите, толкова по-здрава и по-вечна е постройката след това.

След последния ледников период, завършил преди около 12-13 хиляди години, неочаквано в Родопите възниква цяла цивилизация. Не става въпрос просто за човешко присъствие, а наистина за живеещи в селища хора. Селища с улици, с канализация, използващи разумно огъня, имащи битови и култови керамични съдове, декорирани с пищна обемна и цветна украса. Тези селища са датирани от 6 хиляди години преди новата ера. Последните изследвания връщат датировката с около 1000 години назад във времето. Най-добре проученото такова селище от Родопите е от местността „Макаков мост“ край Ракиново. Но са локализирани и селища край село Дорково, от местността „Рандолин дол“ край Велинград и другаде.

Най-много селища от този ранен период са проучени по поречието на река Марица: Яса тепе и Лаута (Пловдив), с. Мулдава (край Асеновград), селища край Стара Загора, Нова Загора и Казанлък. Големи групи селища по река Струма: в областите Перник и Кюстендил (Велбъжд) – VII и VI хилядолетие пр.Хр.

Когато говорим за тази първа човешка цивилизация в паметта ни изникват диалозите „Тимей“ и „Критий“ на Платон. В тях се разказва как най-мъдрият от седемте тирани философът Солон искал да научи повече за Египет. Върховният жрец от египетският град Саис го приел и му рекъл: „Солоне, Солоне, вие гърците сте вечно деца, няма грък старец. Като чул това, Солон рекъл: „Какво разбираш под това?“ „Млади сте – отвърнал той – по душа всички. В душите

си вие нямате никаква древна представа, получена от древно предание, нито побеляло от времето знание“. По-нататък жрецът казва, че градът на Солон (Атина) съществува хиляда години преди египетския Саис. А Саис е от преди 8 000 години. Следва разказът за това, как атлантите искали да завладеят света, но атиняните ги спрели. После за една нощ островът на атлантите потънал¹.

Елементарната аритметика позволява да пресметнем преди колко години се е случило това. Девет хиляди години преди времето на Платон, който е живял 5 века пр. н. е. Следователно сумата е 9.5 хиляди години пр. н. е. Като добавим 2 хиляди години след н. е. общо се получава 11.5 хиляди години. Това е времето веднага след последния ледников период. Като се има предвид, че елините (гърците) се появяват значително по-късно, може да се предположи, че става въпрос за селищата от неолита, чийто останки са намерени в Родопите (Ракитово, Велинград), по поречието на Марица (Пловдив, Казанлък, Стара Загора и др.).

Когато става въпрос за приливна вълна, унищожила част от цивилизацията, очевидно оцелелите трябва да се търсят на високите места, около върховете. Поради тази причина може да се предположи, че най-старите оцелели селища са именно в Родопите. След това хората слизат в по-плодородните места около река Марица, където има дебел наносен хумусен слой и земята се обработва лесно и е по-плодородна. Там, според археолога Петър Детев, има три подходящи плочи над нивото на реката, които са гъсто заселвани в рамките на няколко хиляди години. Пак според Детев, местното население от четвъртото хилядолетие пр. н. е. насам, под името „траки“ населва Балканския полуостров. Траките не са дошли от някъде, те винаги са живели тук и са връзката с най-старата цивилизация в Европа и в света².

ФАКТИ ОТ РАКИТОВО ОТПРЕДИ ОСЕМ ХИЛЯДИ ГОДИНИ

През 1974 и 1975 г. се провеждат спасителни археологически разкопки на селищната могила в местността „Макаков мост“ край град Ракитово, намираща се на изхода на града по посока Велинград. Намерени са десетки артефакти, отнесени към ранен неолит (6 хил. г. пр. н.е.) и късен неолит (около 5 хил. г. пр. н. е.). Ръководител на разкопките е проф. Ана Радунчева, а пом. ръководител е Величка Мацанова от РИМ – Пазарджик. Резултатите от разкопките на неолитното селище са публикувани в Книга XXIX, БАН, Археологически институт и музей, „Разкопки и проучвания – Неолитно селище до град Ракитово“, Ана Радунчева, Величка Мацанова и колектив, София 2002, изд. ГАЛ – ИКО. Най-важните находки се съхраняват и могат да бъдат разгледани в РИМ – Пазарджик.

Според проучванията селището не е укрепено. По посока Велинград то е опирало в блато (езеро). Там е намерен кол за връзване на лодка. От тази посока селището е естествено защитено. То се намира точно на 42 паралел (42° 00“).

Счита се за доказано, че още през ранния неолит хората от селището са се занимавали със земеделие и с животновъдство. По-малко значение са имали

¹ Платон, „Диалози“, т. 4, стр. 472 – 476, съставител Богдан Богданов, изд. Наука и изкуство, София 1990.

² Петър Детев, Йордан Детев, „Тракийската Атлантида. Прародината на траките“, стр. 171 – 173, изд. къща „Българско общество за мултимедийно изкуство“, С 2002.

лова и събирачеството на плодове и ядливи растения. Най-голямо значение е имало отглеждането на едър рогат добитък, по-малко на овце и кози. Още тогава кучето е било домашно животно. Засаждали са еднозърнест и двузърнест лимец, които са открити в намерените керамични съдове. Най-често са ловували елени и сърни, по-малко турове и глигани. Във всяка постройка е имало специално изработена печ от печена глина, която вероятно е изработвана преди да се покрие постройката. Намерени са хромели, което показва, че са мелели брашно от лимеца.

Облеклото на хората от неолита в Ракитово основно е било от тъкани дрехи и по-малко от кожа. Намерени са много тежести за стан. Селището е имало канализация и отпадъците са хвърляни в специална яма.

Хората са имали социален живот и са образували общност. В една от постройките са намерени 12 керамични фалоса. А в друга постройка е намерен зооморфен съд, изобразяващ бик с детероден орган, готов за оплождане (сн. 1). Това е най-големият зооморфен съд, намерен у нас и в отколните страни (с дължина 60 см и височина до устието 46 см)¹. Намерени са множество женски фигурки, вероятно изобразяващи Богинята-майка. Намерен е и антропоморфен съд, изобразяващ женска фигура, който е наречен Ракитовската Венера (сн. 2).

Снимка 1. Керамичен съд във вид на бик от гр. Ракитово - ранен неолит. РИМ – гр. Пазарджик.

Снимка 2. Антропоморфна керамична чаша от гр. Ракитово - ранен неолит. РИМ – гр. Пазарджик.

Като част от социалния живот може да бъде разгледано разположението на постройките и възможността хората да минават от една постройка в съседната. В Ракитово е намерен и единствения модел на постройка. Това показва, че е извършвано предварително планиране. Разположението на огнището в постройките, на хромелите е сходно.

Въпреки, че моделът на постройка е с правоъгълна форма, всичките 18 постройки от двата строителни хоризонта в Ракитово са с трапецовидна форма.

¹ Проф. Ана Радунчева, Величка Мацанова и колектив, БАН, кн. XXIX, „Разкопки и проучвания – Неолитно селище до град Ракитово“, стр. 140, изд. ГАЛ – ИКО

Една от постройките е била без покрив, което означава, че от там са наблюдавали звездите и небето. Трапецовидната форма особено много е заинтригувала археолозите, защото това е единствен случай за всичките над 100 изследвани селищни могили в България и околните страни. Има трапецовидни постройките в култовия комплекс в Симеоновград. На Балканския полуостров има трапецовидни култови сгради и в селищата в Лепенски вир и Падина на брега на р. Дунав при Железни врата. Фактът, че има определен еднотипен начин за застрояване на култови постройките на Балканите в 4 селища, които са толкова отдалечени едно от друго, може да означава, че това са места с особено предназначение – вероятно култови центрове¹, които са имали връзка помежду си.

Изводът за особеното значение на селището в Ракитово може да бъде подкрепен и от още факти. Тук е намерена така наречената рисуванa керамика „ракитовски стил“ (сн. 3). Съществува само още един стил рисуванa керамика от този период за целите Балкани – „тракийски стил“. Интересното е, че в Ракитово се срещат и двата стила, но „ракитовския стил“ не се среща другаде.

Снимка 3. Керамична купа, живописана в бяло от гр. Ракитово – ранен неолит. РИМ – гр. Пазарджик.

Археолозите не могат да обяснят по друг начин изключително стойностното изработване на керамични съдове, на кремъчни и костени оръдия на труда и на оръжия, освен с разделение на труда. Имало е майстори грънчари, майстори каменари, майстори тъкачи. Но разпределението на функциите в този ранна епоха непосредствено след ледниковия период означава само едно – това е може би моделът на общество, описан от Платон в неговата „Идеална държава“. Обществото в нея се състои от три прослойки: стражи (войни и жреци), търговци и производители (занаятчии и земеделци). Селището е незащитено, което означава, че тогава още не е имало остра нужда от войни, а по-скоро от жреци, които са извършвали сакралните функции за връзка на човека с боговете, с природата и с Космоса.

Едни от занаятчиите са се занимавали преди всичко с кремък – най-твърдия камък. Доказано е, че в близост е имало местност, от която са добивали кремък –

¹ Проф. Ана Радунчева, Величка Мацанова и колектив, БАН, кн. XXIX, „Разкопки и проучвания – Неолитно селище до град Ракитово“, стр. 167, изд. ГАЛ – ИКО

от местността „Кременете“ край Батак, на около 15 километра от Ракитово. В местността „Кременете“ е регистрирано човешко присъствие преди около 40-50 хил. години. Може да се приеме, че в ракитовското неолитно селище е намерена една от първите кремъчни работилници в света.

Други от занаятчиите са произвеждали битова и култова керамика, както за собствени нужди, така и за обмен. Използвани са различни стилове на украсяване на керамиката.

ЗЕМЯТА НА БЕСИТЕ – СВЕЩЕНАТА ЗЕМЯ НА ДИОНИС

Според Херодот в древността само жреците беси са осъществявали връзка между хората и Бога. Бесите са обслужвали Централното светилище на Дионис в Родопите. Това превръща земята на бесите в Священна земя. Още повече, че според най-добрия преводач от тракийски проф. Владимир Георгиев думата „беса“ означава „вяра“. Значи бесите са „вярващите“, тези, които пазят древната вяра. Според траколога проф. Александър Фол върховният жрец е и цар. Такъв е бил Орфей.

Съвременната западна култура и цивилизация са изградени върху философията на Платон и Аристотел, а те и двамата са неопитагорейци. В същото време е известно, че Питагор от Самос е орфист. Около 531 г. пр. н. е. той бяга от преследванията на самоския тиранин Поликрат в Кротон, Южна Италия. Там Питагор намира много последователи и създава своя религиозно-философска школа. Няколко десетки години тя е много известна, но противниците на питагорейците принуждават философа да се пресели в друга гръцка колония в Южна Италия – Мегалон. Преследванията не спират и на новото място. Къщата на Питагор е опожарена около 495 г. пр. е. и в нея загиват той заедно със своите около 40 ученици.

Питагор проповядва строг морал и аскетизъм. Той преподава учението за числата и за музиката на небесните сфери. Всички негови последователи преминават през строги посвещения и пазят в пълна тайна познанията си за Вселената и за пътя на душите. Това е в пълна хармония с посвещенията и мистериите на Дионис при орфизма и траките. В същото време Питагор проповядва идеята за облагородяване на необразованите и пълно подчинение на мъдрите и обучените, което е основата на учението на последователя му Платон.

Аристотел приема идеята на Питагор за числата, чрез която се обяснява възникването на света и същността на нещата.

Идеите на Платон и Аристотел са директния фундамент на философията на западната цивилизация. Те първи поставят граница между религията и науката, а за тях философията е майка на съвременните естествени науки. Така неусетно тракийските познания и орфизмът са инфилтрирани в процеса на съвременното научно мислене и теориите за човека и Космоса.

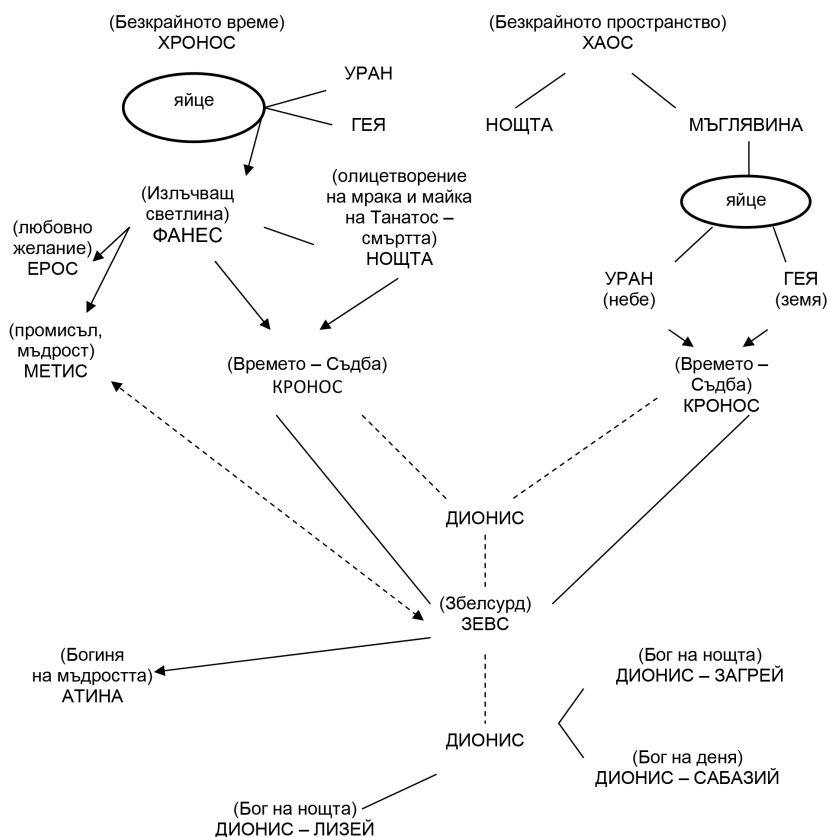
ОРФИЗМЪТ И СЪВРЕМЕННАТА НАУКА И РЕЛИГИЯ

Тракийската митология и елинската митология са дълбоко свързани. Ние познаваме малко по-добре орфизма, който е вариант на тракийската митология,

пригоден за разпространение в елинска и финикийска среда. При сравнението на орфизма и елинизма трябва да се търси отговор на въпроса коя космогония е по-древна и първична.

Както вече уточнихме, за траките първоизточникът, от който е възникнало всичко, са Хронос (Безкрайното време) и Хаос (Безкрайното пространство). От Хронос възниква първият андрогинен бог Фанес, наричан от гърците Протогон („Първороден“). Самият факт, че Фанес („Излъчващ светлина“, „Първороден“) е двуполов (андрогин) и съдържа двете начала: мъжкото и женското, божественото и земното, е показател за неговата древност. Тук се корени и причината за дуализма на света, в който живеят траките. Този дуализъм не е бил осъзнат и преживян до появата на Орфей. Именно Орфей и орфиците дълбоко личностно преживяват дуализма на света, но за тях той е и източник на надежда. Орфиците вярват, че всеки с добродетелен живот би могъл да победи злото начало в себе си и да възстанови духовното си единство с божествената същност.

От Хаоса според орфизма се появяват Мъглявината и Нощта, а Мъглявината чрез сгъстяване ражда Световното яйце. При разчупването на Яйцето от черупките му се явяват Уран (Небето) и Гея (Земята), а от вътрешността му се ражда Фанес.

Орфиците имат два подхода в разбирането на мита за произхода на света и хората. При единия подход акцентът пада върху Хронос, а при другия – върху Хаос. Тъй като учението на орфиците е било част от Дионисиевите мистерии и са съществували тайни, открити само за посветените, може да се приеме, че за траките са били еднакво важни като първоизточник на всички неща и Хронос (Безкрайното време), и Хаос (Безкрайното пространство).

И при двата подхода в тълкуването на тракийския мит за произхода на света от Хронос или от Хаос се появява Световното яйце. По-нататък Яйцето е източник на всички неща. От Него се появяват Небето, Земята, двуполовият бог Фанес („Излъчващ светлина“) и Нощта (символ на мрака и Смъртта (Танатос)). Бог Фанес (светлината, живота) ражда или съществува винаги свързан с Нощта (мрака, смъртта). Освен външното поляризиране на нещата: Фанес (светлина) – Нощ (мрак), съществува и полярност вътре в самия бог Фанес. Той носи различни имена, които показват различните аспекти, вложени в него: Фанес–Мêtис („Промисъл“, „Мъдрост“), отговарящ на мъжкото духовно, съзерцателно начало, и Фанес–Ерос („Любов“, „Любовно желание“), отговарящ на женското активно, пораждащо начало.

Андрогинният Фанес, в който съществуват и се съчетават двете начала, поражда бог Кронос (Времето–Съдба). Той е Върховен бог, чийто планетен аспект е Сатурн. През неговото време – Златния век, има изобилие и справедливост. През този век мъдростта и любовта царуват заедно и всичко е общо.

Синът на Кронос – бог Збелсурд (Зевс), убива баща си и завзема върховната власт. Збелсурд (Зевс) е гръмовержец – той има силата, а когато поглъща Фанес–Мêtис (Мъдростта), добива и мъдрост, даваща му възможност да съди богове и хора и да създава ред в света. Но самият Збелсурд (Зевс) е подвластен на Фанес–Ерос (Любовното желание). Върховният бог Збелсурд (Зевс), чието планетно съответствие е Юпитер, не може да контролира любовното желание (Ерос) и това причинява недоразумения, битки и престъпления както между боговете, така и между хората.

За елините първоизточник на всичко е Хаоса. При тях не съществува идеята за Световното Яйце. От Хаоса се появява Гея. Тя е неродена. Гея ражда Уран (Небето). В последствие синът на Гея – Уран, става нейн съпруг и от него тя ражда Кронос (Времето–Съдба), чието планетно съответствие е Сатурн. Кронос е детрониран от сина си Зевс. Първата съпруга на Зевс е Мêtис (Мъдростта), но понеже научил, че наследникът му от нея ще го убие, той погълнал Мêtис. Наследникът на Мêtис не умрял. Това била богинята Атина, която изскочила от главата на Зевс в пълно бойно снаряжение. Атина е богинята на мъдростта.

Елинската космогония е много по-бедна от тракийската, когато става въпрос за произхода на света. Символът на Световното яйце като първоизточник на всички неща е свързан единствено с Махаттатвата, описана от бог Кришна в „Бхагават гита“ и с Лотоса, израснал от пъпа на бог Брахма (при индуизма). Тези символи са най-древните и са познати на най-старите религиозни системи. Непознаването от елините на символа на Световното яйце показва, че те най-вероятно са възприели своята космогония от тракийската. Пазенето на този съкровен символ в тайна само за най-висшите степени на посвещение вероятно е било задължително. Това е докосване до Причината на всички причини и Началото на всички начала.

Раждането на Уран от Гея показва кое е най-важно за елините. Това е Земята, материалното. Те се покланят на материалното начало като на върховно божество. Уран (Небето) е зависимо от Гея (Земята) и е вторично. Създадената на тази база елинска култура е в основата си материалистична, целяща да направи живота на хората на земята по-лек и да остави следа. За елините религията е преди всичко източник на познание и правила за регулиране на взаимоотношенията между хората. Елините искат религията да бъде помагало във всекидневния живот. Без да се докосват до най-съкровени тайни, те превръщат дионисиевите мистерии в общ празник за забавление и поучение. Мистерии се превръщат в театрални представления. По времето на атинския тиран Пизистрат (VI в. пр. н. е.) първоначално на Агората (площада в Атина), а след това в светилището на Дионис на Акропола (Горния град) било създадено място за изпълнение на култови танци – дитирамби (хвалебствени песни/танци в чест на Дионис, в съпровод на авлос). Преоблечените като сатири (козли) артисти пеели и танцували в чест на бог Дионис. Скоро от тълпата на сатирите е отделен водещ (инициатор), който започва песента, подхващана от останалите. Тази еволюция (промяна) е в основата на зараждащата се древногръцка трагедия (песен на козлите). Появил се диалогът в стихотворен размер. За първи път гръцкият поет Феспид от близкото до Атина селище Икара въвел един актьор – лице, което не е принадлежало на хора на козлите и което е водило диалог с хора. Този поет е въвел и театралните маски. Това продължава по време на неговите наследници Есхил, Еврипид, Софокъл и Аристофан през V в. пр. н. е. Дионисиевият театър достига своя разцвет. Постепенно чисто религиозният характер на театралните представления изчезва, но те се извършват винаги по време на дионисиевите празници и в центъра на орхестрата (мястото на хора) има жертвеник на Дионис. Дионисиевият театър в Атина е изграден с 20 000 седящи места. Тракийската мъдрост, носена от Орфей, прониква чрез светилищата в театъра, музиката и поезията и оплодява цялостния културен живот в гръцките градове. Никола Гигов цитира думите на Едуард Шюре, писани на гръцки език: „По този начин словото на Орфей тайнствено бе просмукано от жилите на Елада, чрез тайните на светилищата. И душата на Орфей стана душа на Гърция”¹.

Независимо от огромното влияние, което е изиграл за тях, гърците приемат, че Дионис е второстепенен бог, който е син на Зевс. Има няколко мита за раждането на Дионис. Особено място сред тях заема този, описващ раждането му като син на Зевс и кравата Йо, наричан от елините Епафос, а от египтяните Хор и по-късно Серапис, преобразяващ се в петнистия бик Апис. Кравата Йо, преследвана от сина на Хера и Зевс, бог Арес, маскиран като стършел, от притеснение родила сина си преждевременно, посред зима – бебето едва оживяло, на планината Ниса, връх в Родопите, откъдето той добил името Дио-Ниса – „Богът от Ниса“. Разбира се, още в античността възникнала дискусия за местонахождението на планината Ниса. Най-необоримият аргумент в този спор е прочутото прорицалище на Дионис, което възникнало на мястото, където Богът е роден. Дионис, познат още като Бакхус, лично е посветил дядото на Орфей –

¹ Н. Гигов, „Тайната на Орфей“, стр. 106, изд. Хелиопол, 2006

Харопс – в своите мистерии и го ръкоположил за върховен жрец-цар на Тракия, на мястото на Ликург, когото свалил заради преследването на вакханките). Богът се проявил като грижовен пастир за хората. Диодор и Ариан, по данни на Мегастен, разказват как Дионис организиран продължителен цивилизационен поход през Индия, Скития, Балканите, по време на който дал на народите закони и ги научил на държавно устройство, градоустройство, и с оглед на изхранването – на технология на земеделието, дарявайки им семена от древни култури, които боговете били разработили. Познат бил дори на славяните, които по-късно в законодателния му аспект го нарекли Прове/Провен (оттам идват думите правда, право, провинция), във военния му аспект – Световит, Конника или Хероса, а в земеделския му аспект – Дажбог. Дионис обучил местни хора за царе-жреци, предавайки им в достъпна форма своите мистерии. Така Дионисовият култ станал най-популярният в древността, минавайки по-късно през версиите Орфизъм, Будизъм, Митраизъм, Зороастризм.

Много разпространен е и митът за Дионис-Загрей, син на Зевс и дъщеря му Персефона (като съпруга на Аид (Хадес) е богиня на подземното царство).

За траките Дионис е най-почитания бог. Първоначално е бог на плодородието, на земеделието, после – на лозарството и винарството и на музиката и драматическата поезия. Изобразяван е като бик с рога. Свещените му животни са козелът, еленът, бикът (метаморфозният преход коза-кошута-крава е на майка му Йо). „В по-старото изобразително изкуство се представя като внушителен братат мъж с дълга одежда.“¹ А след това е изобразяван като красив младеж.

Изследователят Г. Батаклиев² споменава, че след смъртта на Орфей Дионис се оттегил в Мала Азия, което показва, че култът към него е бил познат и там, където по това време – XIII в. пр. н. е., а и след това най-разпространеният култ е култът към Митра (Слънцето, светлината), син на Върховния бог на индоиранските народи Зерван-Акарана (Времето-Съдба). Вероятно е било традиция всенародните тържества и мистерии да бъдат в чест на сина на Върховния бог (Митра), а не в чест на самия Върховен бог. Мистерии на Митра са изпълнявани в пещери и са извършва жертвоприношение на бик. Митра е символ на светлината и доброто и той носи плодородието. По-късно, около VI в. пр. н. е. – в 588 г. пр. н. е. – се ражда пророкът Заратустра, който по подобие на Орфей прави опит да извърши религиозна реформа. Същността на тази реформа е спиране на жертвоприношенията и преместване акцента в религиозната система от външното наблюдение на заобикалящия свят във вътрешно съпреживяване и усилия от всеки човек да подкрепи доброто в борбата му със злото и по този начин да промени собствената си съдба. На хиляди километри от Родопите седем века по-късно Заратустра повтаря опита на Орфей да промени религията и света, в който живеем. Той не е гениален певец и поет като Орфей, но истините, които проповядва, са близки на хората и отекват в сърцата им. Те им носят надежда, че във Вселената има едно Всевиждащо око, което след смъртта при Страшния съд ще накаже злото и ще награди доброто. Съдбата на Заратустра е показателна – той е убит от един маг (жрец на

¹ Георги Батаклиев, „Антична митология – справочник“, ДИ „Д-р П. Берон“, С., 1985, стр. 53

² Пак там

древната индоиранска религия, защитаваща митраизма) при спор между двамата. Два-три века по-късно учението на Заратустра под името зороастризмъ става държавна религия в Персийската империя, а разцветът му е в периода от III в. пр. н. е. до III в. от н. е. Основните догми от зороастризма – безкръвни жертвоприношения, идеята за Спасителя, Страшния съд и възкресението, са възприети почти изцяло от юдаизма и християнството.

При налагането на зороастризма гръмовержецът Зерван–Акарана (Времето–Съдба, наричан още Сатурн, Кронос, Айон, Сурва, Сарва, Шива и т. н.) предава светкавицата и върховната власт на Ормазд (Ахура Мазда) с планетно съответствие Юпитер, наричан още Зевс, Збелсурд, тракийския Херой, Амон-Ра, Йехова. Митра („митра“ на пеласго-елински език, наричан днес гръцки, означава „матка“/„утроба“, а Митрас – „Родения от Утробата“, чрез която се визира богинята-майка, кравата Йо/Хатор Изида), носител на плодородието и доброто, постепенно е изтласкан встрани и Ахура Мазда (Юпитер) става носител на доброто, светлината и плодородието, като в същото време е Гръмовержец (Върховен бог). В зороастризма Ахура Мазда (доброто начало) води непрестанна борба с Ариман (злото начало).

Почти същият процес, само че още през XIII в. пр. н. е. (Векът на Орфей) се извършва и на Балканите. Зевс (наричан от траките Збелсурд) отнема светкавицата и върховенството от Кронос (Ате). Зевс става водач на небесния пантеон. Известно е, че на Балканите „Атина, бил за първи път обграден с крепостна стена. В древността тази стена наричали пеласгическа по името на първите обитатели на града – пеласгите.¹ Пеласгите обитават Атина и региона ѝ – Атика, от X^{то} хилядолетие пр. н. е. според Платон², до времето на Минойската епоха (XVI – XI в. пр. н. е.). Те са народ, близък до траките и троянците. Селището им било на северния склон на Акропола, известен като Клепсидра. По тяхно време са възникнали в три пещери на северния склон на Акропола култови места – на Аполон (Слънцето), почитан на скалите; на Зевс и Пан; по-на изток се намира светилището на Афродита и Ерос.

Показателно е, че пеласгите имат едно светилище за Зевс и Пан. Всеизвестно е, че богът на сатирите и пазач на стадата, а по-късно бог на природата Пан е вечен и неизменен спътник на Дионис (Збелсурд). Само че тук до Пан е застанал Зевс, който става бог на плодородието, а по-късно и Върховен бог. Може би тези най-древни светилища на Акропола показват как е променен божеествения пантеон на Тракия и Гърция. На мястото на Дионис застава Зевс. Но когато Акрополът е превзет изцяло от култа към Атина (богинята на мъдростта и покровителка на града), все пак е трябвало да се намери място за светилище на Върховния бог. „Акрополът, естествено, не може да остане без светилище на най-великия от боговете – Зевс. Бил преди всичко небесен бог, свързан с върховете на планините, Зевс е почитан на най-високото място на Акропола. В неголям храм на Зевс е извършван нямаш точно обяснение ритуал Диополия. Ритуалът се състоял в това, че вярващите оставяли бик да пасе свободно, а

¹ „Афины между мифом и историей – путеводитель“, 1997 г., стр. 18.

² Богдан Богданов – съставител, Платон, Диалози, т. 4, бележки към „Тимей“, стр. 654, изд. Наука и изкуство, С, 1990

след това го убивали на жертвеника със секира. След жертвоприношението предавали секирата на съд, което по всяка вероятност се явява останки от доисторическите обичаи.¹

Подобно на микенската двуостра брадва лабрис, с която са убивали бика на Акропола, изглежда и прочутата баташка пелка – двуостра брадва, запазена и употребявана до наши дни. Днес можем да видим баташката пелка в историческия музей на гр. Батак.

Нека си припомним, че част от мистериите на Дионис, и то най-съществена-та, е жертвоприношение на бик. Това е моментът, в който се отключват силите на природата и се предизвиква плодородието. При детронирането на Кронос от Зевс най-вероятно и Дионис с неговия култ на слънчево божество, носител на светлина и бог на плодородието и доброто, е трябвало да потъне в забрава. Зевс е приел някои от характеристиките на култа към Дионис (жертвоприношението на бик), но почитта към Дионис е била толкова силна, че въпреки всичко той е останал, макар и понижен в син на Зевс. Дионис се явява и първият родител на хората. От пепелта на Дионис – Загрей и титаните са създадени първите хора.

Тракийската митология е оригинална и идва от най-дълбоката древност. Тя много добре се съгласува с най-старите религиозни системи – индуизма (Световния океан, Брахма и Лотосът, от които се е появило всичко); Кришна и Махататвата [(петте елемента – земя, вода, въздух, огън и небе; петте органи за сетивно възприятие – очи, уши, нос, език, кожа; петте органа за действие – ръце, крака, стомах, анус, полови органи; умът). Ако към тях добавим его-то и петте обекта на сетивата – форма, вкус, мирис, звук и това, което се осезава, ще имаме всички елементи и енергии, от които се образува материалния свят.]. Иранският модел е Зерван–Акарана и Митра. Тя е преди всичко звездна религия, целяща да укрепи връзката на човека и природата, на човека и Бога. Човекът е длъжен да приеме Съдбата си такава, каквата е. Религията е дала познания за Космоса и за начините, по които може да се измоли от боговете благоденствие и плодородие.

Орфей прави опит да промени тракийската религиозна система. Той е в състояние да възприеме трите свята: светът на мъртвите (подземния свят), светът на хората и Космосът (светът на боговете). Виждайки страшните последици от проливането на кръв по време на войните и при жертвоприношенията Върховният жрец и цар Орфей издига глас за хуманност. Той стига дори до аскетизъм и проповядване на вегетарианството. По време на Дионисиевите тържества убиването на бика става символично. Да се покори злото титанично начало в човека и да се възстанови духовното Дионисиево единство, носещо светлината в душите на хората – това е апелът на Орфей за спасение на душата. Върховен жрец, владеещ изкуството на пророчеството чрез съновидения, той е проповядвал прераждането и възможностите, които дава то за сливане с божеството и достигане състояние на вечна радост и блаженство.

Едва ли дивите беси са били в състояние да възприемат песни и проповеди за спасение и вегетарианство, за прераждане и съд на душите в света на

¹ „Афины между мифом и историей – путеводитель“, 1997 г., стр. 18

мъртвите, за безсмъртие и възкресение на душите. Но орфизмът като система е имал достойнства в две посоки:

- като звездна система, даваща познания за света и Космоса;
- като духовна система, даваща познания за подобряване на Съдбата и спасение на душата чрез сливане с божественото начало.

Елинизмът е възприел само известна част от орфизма като звездна система. Тази част е доразвита със сведения за множество богове и богини, подчинени на Зевс. Колкото до духовната задълбоченост на орфизма и начините за спасение и подобряване на съдбата, елините ги преработват по собствен начин. От насочено навътре, езотерично учение, орфизмът в тази му част се превръща в екзотерично (открито) учение, залегнало в основата на театъра, музиката и поезията на Елада. Образованите хора разпространяват орфизма под формата на философия, станала причина за ускорено развитие на науки като алхимия, физика, медицина, математика.

Днешната физика, основана на върховите технологии и изследването на Космоса изключително много се доближава до схващанията на орфизма за пространството и енергиите в него. Идеите за материя и антиматерия, за светла и тъмна енергия са приети от повечето физици. Електронният колайдер в Церн може да възпроизведе началната точка в създаването на съвременния свят. Това ще отговори на някои въпроси, но ще повдигне още повече въпроси. Като този за съотношението на светлата и тъмната енергия – счита се, че тъмната енергия е 75%, а светлата само 25%. От тъмната енергия и от черните дупки се раждат звезди и светове. Това не е ли почти същото като идеята на траките, че световното яйце (Вселената) се е появила от Мъглявината (сгъстения мрак)?

Едва по-късно християнството наследява духовната система на орфизма. В същото време християнството е много слабо, когато трябва да говори и обяснява за космогонията (създаването на света). Този анализ показва, че орфизмът, наследил и доразвил тракийската религиозна система, е едно цялостно духовно учение, което трябва да бъде изучавано и популяризирано и в бъдеще.

ЗЕМЯТА НА БЕСИТЕ – СВЕЩЕНАТА ЗЕМЯ ПРЕДИ ЕГИПЕТ, ЕРУСАЛИМ И МЕКА

Най-голямата загадка на траките е свързана с Централното светилище на Дионис. Повече от век археолози и историци спорят за неговото местонахождение. Периодично се откриват светилища и някое от тях се обявява за централното. След това идва новото откритие и процесът на търсенето продължава. Последният вариант е откритото светилище от проф. Н. Овчаров на Перперикон. Очевидно това е поредната сензация, защото Перперикон е част от Одриската държава и не е свързан с бесите. А Централното светилище е светилище на бесите. Никога не е имало спор дали е съществувало и че е обслужвано от бесите. Но кои са бесите и има ли земя, която може да се нарече Терра Бесика – Земя на бесите?

Българските историци и археолози дълго време се опитват да определят местоположението на различните тракийски племена. Резултатът от тези търсения може да се намери в „История на България“ – том I, стр. 122 и 123, изд. На БАН 1979 г. Там е публикувана карта на тракийските племена за периода VIII – VI в. пр. н. е.

Регионът на одрисите е най-голям и е свързан с държавата на одрисите, като в определени периоди към Одриската държава са присъединявани и други тракийски племена. Одрисите се разполагат в Тракийската низина и Източните Родопи. По поречието на р. Марица те граничат с корпилите и брените, а брените граничат с бесите в района на горното течение на р. Хебър (Марица). На северозапад одрисите стигат до Средна гора, където са великойлалетите. В района на Средните Родопи одрисите граничат с малокойлалети, травси и сапеи. Никъде одрисите нямат пряк контакт с бесите.

Дентелетите са в района на Кюстендил по горното и средното течение на Струма. Те винаги са били съюзници на Рим.

Освен приятелски настроените към Рим тракийски племена има и една група от т. нар. „независими тракийски племена“. Това са меди, дии и беси, а в някои случаи към тях се присъединяват серди и койлалети.

Медите (от тях произхожда Спартак) са едно от най-многобройните и силни тракийски племена. Те са клон на витините и техен авангард. Медите първи се заселват в района на р. Струма в горното и средното ѝ течение в областта на Благоевград, Кюстендилското, Кресненското и Руенско дефиле. Техните сродници витините се заселват в района на Мала Азия. На север по поречието на Струма между медите и дентелетите се заселва малкото племе на агрианите. Южно от медите по долното течение на р. Струма живеят синтите.

На изток от медите са сатрите. Територията на сатрите е оградена от естествени граници: на север – стръмните склонове на Рила (с вероятно антично име Донакс), стръмните склонове на Пирин, на изток – средното и част от долното течение на р. Места. Така сатрите били отделени от землището на бесите и техните клонове.

За разлика от Херодот, на базата на находки на материалната и духовна култура, сатрите могат да се разглеждат като обособено племе, а бесите, заедно с диобеси, дии, трали и сапеи, били сродни племена или племенен съюз. В горното течение на Марица, в района на Белово, Костенец, ридовете Алабак и Раковица са диобесите. Те контролират прохода „Суки“ (Траянови врата). На югозапад от тях по горното течение на Места били диите. Следи от тях са открити в района на Доспат и Девин. Старото име на Девин е Дъовлен (Диовлен). Диите са известни още като „махайрофори“, което на гръцки означава „мечоносци“. Те са носели криви мечове, наречени „махайри“. Били изключително свободолюбиви. Винаги са имали автономия, за която споменава и Тукидид.

Южно от диите, по източния бряг на долното течение на Места били тралите (триалите). На изток от тралите по горното течение на р. Артеоск (Арда) са: северно от реката – травси; южно от реката – сапеи.

В центъра на тази територия, в Северозападните Родопи, между диобеси, дии, трали, травси и сапеи са бесите. Това е територията на „независимите тракийски племена“. За римляните винаги е било проблем да преминат през нея. За тази територия говори биографът на Ал. Македонски Ариан, когато описва похода му към трибалите през 335 г. пр. н. е. Земята на бесите, заедно със сродните им племена диобеси, дии, сатри, трали, травси, сапеи става още по-непревземаема, защото е заобиколена от други племена, които са държали на независимостта си и са се противопоставяли на римляните. За разположе-

ните на запад меди вече стана дума. На северозапад са сърдите, на североизток – великойлалети, на югоизток – малокойлалетите.

По горното течение на Искър, в района на планината Скомброс (дн. Витоша) и Софийското поле са сърдите. Те граничат с дентелетите и диобесите, а така също и с великойлалетите, които населяват западните и средните части на Средна гора. Великойлалетите стигат до днешната община Калояново, обл. Пловдив. В района на Дуванлий, общ. Калояново койлалетите съжителстват с одрисите. „Най-големите праисторически селища – „Камшикова могила“ и „Чераджийска могила“, се намират до Калояново, Житница и Дуванлий. В периода VIII в. пр. Хр. – V в. сл. Хр. земите на община Калояново са част от територията на Древна Тракия, населявани от тракийските племена койлалети и одриси“.¹

Като един от центровете на Одриското царство още от времето на първия му владетел Терес I (480 г. пр. н. е.) районът на с. Дуванлий е проучван много през годините. Още през 1868 г. Алберт Дюмон – считан за един от основателите на тракийската археология – посещава района. Там са работили проф. Богдан Филев, д-р Иван Велков, Васил Миков. Проф. д-р Маргарита Тачева счита, че при селата Дуванлий и Черноземен е разположен династичен родов некропол на одрисите.

На територията на одрисите се е намирало и много известното днес светилище Перперикон и крепост Перперикон (Перперек). В този район има и златен рудник, намиращ се на 4 км. западно от крепостта Перперикон, който първоначално е смятан за светилище на одрисите. „В публикацията на Б. Дерибеев (1980 г.) се приема, че обектът представлява скален некропол на могъщ владетел или светилище на одрисите.“²

Малокойлалетите заемат североизточните склонове на Родопите като започне от района около Асеновград и се продължи по средното и долното течение на р. Арда. В района на Асеновград, Лъки, Ардино граничат с травсите от групата на бесите. По течението на Марица малокойлалетите граничат с брени, корпили, одриси.

Става ясно, че около земята на бесите има двоен обръч от племена. Първият кръг представлява външната част и е заселен от воинствени тракийски племена, които са описани от римските автори като разбойнически, защото не са се подчинявали и са нападали римските войски от провинция Македония. (Македония става римска провинция през 149 г. пр. н. е.). Този първи кръг е съставен от меди, серди, великойлалети, малокойлалети, корпили, сатри. Вътрешният кръг е съставен от племенната група на бесите: сапеи, травси, трали, дии, диобеси. Центърът на този вътрешен кръг е територията на бесите, обслужващи централното светилище на Дионис, намиращо се в Северозападните Родопи, в района на връх Сютка.³

¹ <http://www.kaloianovo.org/info/catalog-kaloianovo.pdf>

² „Древният рудник за злато Перперикон край село Стремци, Кърджалийско“, Васил Атанасов, Минно-геоложки университет „Св. Ив. Рилски“, София 1700, България – http://mgu.bg/annua/public_html/2002/bg/gpf/docladi_pdf/Atanasov_b.pdf

³ Вж Приложение 4 карта на тракийските племена и гръцката колонизация VIII – VI в. пр. н. е., История на България, том I, стр. 122 – 123.

Допълнителна пречка за проникването на римляни, македонци и одриси през територията на независимите траки е непристъпният терен. Навлизането в тези земи е можело да стане през проходите „Суки“ и Доспатски проход (Железни врата), които са контролирани от племенната група на бесите.

Проходът „Суки“ се намира на около 15 км. от Костенец при тунела на днешната магистрала Тракия. Там е крепостта Траянови врата, открита при археологически разкопки през 1985-1986 г. от проф. Димитрина Джонова. Проучванията показват, че крепостта е била добре укрепена през VI в. след Хр. от император Юстиниан I, когато започват нападенията от славяните. Това е пътят, по който могат да проникнат в Тракийската низина. При прохода „Суки“ (Траянови врата) е станала битката между Василий II Българоубиец и цар Самуил през август 986 г. Там Василий II загубва почти цялата си 60 хилядна армия. Самият той успява да избяга, пазен от арменска охранителна рота и преведен от местен водач по една от пътеките в планината, като се насочва към Пловдив.¹

Ето как Амиан Марцелин, римски историк, описва през 4 век прохода Траянови врата: „Кръстопът на много култури и цивилизации, регионът е бил населяван още през Бронзовата и Желязната епоха. През I хил. пр. Хр. неговите първи обитатели били тракийските племена беси. Траките са наричали прохода „Суки“, известен още от V в. пр. Хр., когато през него минал военният поход на тракийския цар Ситалк. В 13 г. пр. Хр. районът става част от Римската империя, а в края на I и началото на II в. сл. Хр. територията принадлежи към Римската провинция Сердика. Проходът свързвал Рим с най-източните части на империята като част от съвременния маршрут Белград – Ниш – София – Траянови врата – Пловдив – Одрин – Истамбул.“² Така описаният път е известният път Виа Милитарис.

Освен през „Суки“ римляните са преминавали от Македония към Тракия и през прохода „Аконтисма“ (на десетина километра западно от гр. Филипи – дн. Драма, по древния път Виа Егнация). Както свидетелства Амиан Марцелин: „В източния си кът Македония се допира до пограничните части на Тракия и съобщенията между двете области се извършват посредством един стръмен и тесен проход, който се нарича Аконтисма. Най-близката на държавната поща оттук е Арстуда (около дн. Катерини), където се сочи гробът на прославения със съвършените си трагедии Еврипид, и Стагира (около дн. гр. Лариса), където, както е известно, се е родил Аристотел, от чийто уста по думите на Цицерон тече златна река.“³

Първите стълкновения на траките с римските легиони са от 188 г. пр. н. е., когато войските на пълководеца Гней Манлий Вулзон са атакувани при гр. Кипсела и при устието на река Хеброс (Марица), в района на Корпилския проход. Римляните се завръщали с богата плячка от Азия след победата над Антиох III Велики при Магнезия. Тогава били нападнати от четирите племена: астии (astii), кени (coeni), мадуятени (maduateni) и корели (corelli), като траките наброявали около 10 хил. души. Тези тракийски племена населяват района около устието на Марица, проливите и южното Черноморско крайбрежие.

¹ Траянови врата – уникална крепост <http://big.bg/modules/news02/print.php?storid=14979>

² [http://bgrod.org/Traki/index.php?p=Amian Marcelin](http://bgrod.org/Traki/index.php?p=Amian%20Marcelin)

³ Пак там

От този момент нататък следват непрекъснати сблъсъци между траки и римляни, особено след като през 149 г. пр. н. е. Македония става римска провинция.

Походът на Марк Лукул се състоял през 72 г. пр. н. е. и неговата цел е била да стигне до богатите елински колонии по Черноморското крайбрежие. Като тръгнал от провинция Македония, той преминал през земите на бесите и навлязъл в Тракия. Историкът Йорданес Готски (VI в.) е писал: „Обаче Марк Лукул пръв воювал в Тракия против бесите, които били първи по храброст и слава, и ги победил, а като надвил хемимонтите, поставил под римска власт Пулпудева, който сега се нарича Филипопул, и Ускудама /сега Адрианополис (Одрин)/. Той превзел също и градовете, които са накацали по Понтийския бряг, т. е. Аполония (Созопол), Галата, Партенополис, Томи и Истрос, а след това покорил всичките места чак до Дунава”¹ От римските карти, използвани през I в. пр. н. е., става ясно, че в земите на бесите може да се навлезе само през Родопски проход в района на средното течение на р. Места. Целта на Лукул не е била да превземе земята на бесите, а да премине към Тракия и да стигне до Филипопол. В записката се споменава, че е разбил хемимонтците, като авторът вероятно визира одриската войска. Тогава Одриското царство е съставено от одриски и асти. Астите са тракийско племе, живеещо в планината Странджа, наричана от римляните Хемимонт (Червената планина – има много желязна руда и почвата червенея).

След Лукул битка с бесите води бащата на първия римски император Октавиан Август – Гай Октавий. След като през 60–59 г. пр. н. е. Гай Октавий е допуснат до светилището на Дионис и получава прорицание, че синът му ще стане велик както Александър Македонски, малко по-късно – през 59 г. пр. н. е., той се връща и вдига оръжие срещу бесите. Управител е на провинция Македония и води римските легиони. Може да се предположи, че е решил да ограби светилището. Опитът му обаче не успява.

Но желанието за ограбване на светилището не изчезва. Когато малко след това, от 57 г. пр. н. е. до средата на 55 г. пр. н. е. за управител на Македония е назначен тъстът на Гай Юлий Цезар, Луций Калпурний Пизон Цезонин (който от 15.03.58 г. до 14.03.57 г. пр. н. е. е бил консул на Рим) за бесите отново настъпват тежки времена. За това говори известният оратор Марк Тулий Цицерон, който се е надявал да стане управител на Македония. В прословутата си реч: Цицерон срещу Пизон („Oratio in L. Calpurnium Pisonem“), произнесена през 55 г. пр. н. е. в римския Сенат, Цицерон казва: „Вярваш ли, че ние не сме проследили достатъчно злините и бедствията, които твоята власт е причинила на провинцията? (...) И ти също, като се беше продал на цар Котис (цар на Одриското царство) за триста таланта нареди да посекат със секира Рабокент, един от първенците на племето беси, ако и да беше дошъл в твоя стан като пратеник и да ти обещава от страна на бесите голяма помощ и подкрепа от пехотинци и конници. И ти погуби не само него, но и останалите пратеници, които бяха дошли заедно с него, и главите им продаде на цар Котис. (...) Ти ограби светилището на Юпитер Свелсурд, най-старото и най-таченото у варварите све-

¹ Йорданес Готски IV в.), „За произхода и деянията на готите“; <http://bgrod.org/Traki/index.php?p=Yordanes>

тилище. Безсмъртните богове накараха нашите войници да изкупят и твоите престъпления; те бяха сполетени от една нова болест и никой не можеше да се излекува, щом веднъж е заболял. Никой не се съмняваше, че нарушението на гостоприемството, убийството на пратениците, престъпното предизвикване на послушните съюзници към война (дентелетите, нападнати от Пизон) и ограбването на светилището са причинили това отчаяно състояние.¹

Дали Л. К. Пизон Цезонин е ограбил централното светилище на Дионис в Родопите? Така твърди Цицерон. В земите на бесите има много светилища. Днес вече е известно, че в земите на бесите и по-специално около гара Костандово, между Ракитово и Велинград, е открито ограбено светилище на Дионис. Това е означавало, че римляните не се спират пред нищо, включително и светотатство. Цицерон назовава бога Юпитер Свелсурд както са го наричали римляните: Юпитер римляните наричат Зевс, а вече знаем, че Зевс на тракийски е Збелсурд (мятащия мълнии). Тъстът на Юлий Цезар – Пизон Цезонин е осквернявал и друг път олтари на чужди божества. Както свидетелства християнският апологет Тертулиан: „Консулите Пизон и Габиний разрушили олтарите на Серапис, Изида, Харпократ и Кинокефал...“²

Този римски политик, чувствайки силата си благодарение на огромната власт на неговия зет Юлий Цезар, е извършил доста беззакония като управител на провинция Македония. В „Реч за консулските провинции“ Марк Тулий Цицерон изброява част от тях и призовава Пизон да бъде отстранен.³

Същността на тези беззакония се състои в ограбване на тракийското население директно и чрез продажба на правото да се събират данъци, което е довело до разоряване на големите градове в провинцията. Пизон стигнал дотам, че започнал да напада съседните тракийски племена, дори нападнал винаги верните на Рим дентелети. Вероятно при един от тези набези е било ограбено светилището на Дионис в земите на бесите. Като отговор на неговите беззакония и грабежи меди, дентелети, дарзани се обединили и нападнали провинция Македония, опустошили я, дори едва не превзели Тесалоники (дн. Солун). Пътят по Беломорието Виа Егнация бил прекъснат. Редът в района бил възстановен чак към 49 г. пр. н. е. – 5-6 години след като Пизон не бил вече управител на провинция Македония.

Големите конфликти в Римската империя – Гражданските войни между Сената и Триумвиратите са решавали на Балканите. Това означава, че траките са вземали пряко участие в бойните действия със свои военни контингенти. Така в битката при Фарсала (близо до дн. гр. Лариса) между Юлий Цезар и Гней Помпей Велики през 48 г. пр. н. е. се включил на страната на Помпей Садала – син на току-що починалия одриски цар Котис I (сапеи). Той изпратил с войска сина си Раскупор, бъдещ тракийски владетел от Сапейската династия. Това е времето, когато сапеите – едно от племената от племенния съюз на бесите вече е овладяло властта в Одриското царство. Била създадена Сапейска династия в тройния съюз сапеи – одриса – асти.

¹ <http://bgrod.org/Traki/index.php?p=Ciceron>

² <http://www.trinit-bg.org/papers/tertulian/005.php>

³ <http://lingvo.asu.ru/latin/texts/cicero03.html>

След убийството на Юлий Цезар на 15 март 44 г. пр. н. е. убийците Марк Юлий Брут и Гай Касий Лонгин бягат от Рим. Касий отива в провинция Сирия, а Брут идва в провинция Македония. През 43 г. пр. н. е. и двамата са утвърдени за управители на съответните провинции. Идвайки в Македония, Брут свързва съдбата си с тази на траките.

В Македония Брут разполага с 8 легиона, което означава около 45 000 войници. За да се укрепи, той решава да предприеме поход срещу бесите. Помага му сапейският династ Раскупор. Добре познаващ района Раскупор превежда легионите през прохода в Родопите в района на Доспат. Така, благодарение на предателството на сапейския династ Раскупор, бесите са разбити и се оттеглят навътре в планината. Римският сенатор Брут, който до този момент не е предвождал войски, е обявен от войниците за император (по време на републиката тази титла означава и „командващ“ и се присъжда от войниците на техния командир при важна победа). След предателството на Раскупор сапеите прекъсват окончателно връзките си с бесите и заедно с одрисите застават на страната на Рим.

Решителната битка между републиканската армия на Брут и Касий и цезарианската армия (армията на втория триумвират) на Марк Антоний и Октавиан се състояла през октомври 42 г. пр. н. е. край гр. Филипи (до дн. Драма). Републиканците имали 21 легиона (около 100 000 войници), а цезарианците – 23 легиона, или общо в битката са участвали над 200 000 войници. На страната на републиканците участвал сапейският династ Раскупор (Раскупорис) с 3 000 конници, а на страната на цезарианците – брат му Раскос с 3 000 конници. Републиканците били разбити, Брут и Касий се самоубиват. От ситуацията се възползвал Раскупор, който с помощта на Рим се обявил за владетел на цяла Тракия. Така била укрепена Сапейската династия в Одриското царство, която управлявала до превръщането му в римска провинция през 45 г. През следващите десетилетия всички удари върху бесите са ставали с участието на върхушката на близкото, родственото им племе на сапеите. Раскупорис установил своята резиденция в Бизия. След него владетел на Одриското царство станал синът му Реметалк I.

При следващата голяма битка край Акций (при устието на р. Аксиос – дн. Вардар) през 31 г. пр. н. е. между войските на Марк Антоний и Клеопатра от една страна и Октавиан (бъдещият император Октавиан Август) от друга страна взел участие и Реметалк, син на Раскупорис. В началото той бил на страната на Антоний, но, когато видял, че ще загубят битката, преминал с войниците си на страната на Октавиан. Бил толкова надменен, че започнал да се хвали с предателството си. По този повод Октавиан, макар и доволен от действията на Реметалк, заявил: „Обичам предателството, но не похвалявам предателите.“ Посоченият Реметалк е брат на Котис, първият син на Раскупорис. Котис не е сапейско, а одриско име. Давайки одриско име на сина си, Раскупорис поискал поне формално да се доближи до старата Одриска династия. Това не било достатъчно и одриси и асти непрекъснато водели династични борби срещу сапеите.

Голям удар срещу бесите нанася Марк Лициний Крас. От 15.03.30 г. пр. н. е. той е консул (командващ войските и висш администратор за 1 година). През 29 г. пр. н. е. бастарните (племе, живеещо на север от Дунав) преминава река

Дунав и заедно с живеещите южно от Дунав дардани и трибали (дарданите – дн. Сърбия, трибалите – дн. Източна Сърбия и Видинска и Врачанска област в дн. България) нападат съюзниците на Рим – дентелетите. „... тогава Крас, било за да помогне на Ситас – слепия цар на дентелетите, било че се страхувал особено много за Македония, излязъл насреща им.“¹

Преследвайки бастарните, Крас навлязъл в Мизия, разбил мизите, собствено-норъчно убил царя на бастарните Делдон. Понеже настанала зима, се завърнал в Македония.

На следващата година (28 г. пр. н. е.) бастарните отново нападнали дентелетите и Крас отново се притекъл на помощ с римските легиони, разбил бастарните и им наложил тежки мирни условия. Този път решил да накаже и племената, които го нападали предишната зима, когато се връщал в Македония. Той разбил медите и сердите и заповядал да отрежат по една ръка на всички пленници. Неговата жестокост потресла всички и направила за жестокостта на неговия дядо и съименик Марк Лициний Крас, който през 71 г. пр. н. е. в Италия разбил армията на робите, предвождани от Спартак (тракиец от племето меди). Крас старши убивал всеки десети легионер от своята армия, който е показал признаци на страх. През 28 г. пр. н. е. Крас „Опустошил земите и на останалите траки, освен на одрисите. Тях пощадил, понеже са почитатели на Дионис, а в това време го посрещали без оръжие. Подарил им и земята, в която честват бога, като я отнел от бесите, които я владеели.“²

От това време (28 г. пр. н. е.) до превръщането на Одриското царство в римска провинция през 45 г. пр. н. е. владетелите на одрисите са напълно зависими от Рим. При заплахата от антиримски брожения или въстания одриските царе са подпомагани от редовна римска армия и римски командири. Давайки част от земята на бесите на Одриското царство, Крас цели да противопостави беси и одриси. През следващите години няма сведения за битка между беси и одриси. Очевидно тогавашния одриски цар Котис II (сапеи) е приел формалното разширяване на държавата си, но фактически не е влязал в земите на бесите. По-голяма грижа са му били династичните борби срещу свалената Одриска династия. През 22 г. пр. н. е. борбата се изострила и било възможно да се насочи срещу зависимостта от Рим. Тогава управителят на Македония Марк Прим дошъл с войска. Вероятно по време на безредиците цар Котис II е загинал. Римляните утвърдили на негово място Раскупорис II, който бил подпомогнат от чичо си Реметалк I.

В Рим върховната власт постепенно преминава в Октавиан Август и през 27 г. пр. н. е. той е обявен за император. За кратко Империята се успокоява, но към 16 г. пр. н. е. пак започват въстания. Избухнали въстания в Алпите, в Далмация и Иберия, онордиските (племе, живеещо на юг от Дунав в съседство с трибалите) опустошили Македония.

Избухнал стихийен бунт и при бесите. Срещу бунтовниците излязла одриската войска на Реметалк I (чичо и настойник на синовете на загиналия през 22 г. пр. н. е. Котис II). В помощ на одрисите била и римската войска, начело с Марк Лолий. Бесите били разбити и се оттеглили в планините.

¹ <http://bgrod.org/Traki?index.php?p=DionKasius>

² Пак там

При тези обстоятелства беският жрец Вологес, опасявайки се от разграбване на светилището, призовал към въстание. Както казва Дион Касий, Вологес направил няколко предсказания, воъдушевил бесите и съседните племена. Въстаниците разбили армията на Раскупорис II (син на Котис), убили самия Раскупорис II. Тогава към въстаниците се присъединила армията на чичото на Раскупорис II – Реметалк I, а самият Реметалк I избягал при римляните. Преследвайки го, Вологес нахлул в Херсонес (дн. п-в Галиполи), опустошавайки страната.

„И така, поради това, пък и поради безчинствата на спалетите в Македония, било възложено на Луций Пизон (Луций Калпурний Пизон Фруг, през времето 15 – 14 г. пр. н. е. е консул на Рим), който по това време (13 – 11 г. пр. н. е.) управлявал Памфилия (римска провинция в Мала Азия) да се отправи срещу тях. Бесите, щом узнали, че той идва, завърнали се в пределите си. Пизон стигнал в земята им, бил победен най-напред от тях, но успял и сам да им нанесе поражение и опустошил както тяхната страна, така и земята на съседите им, които били въстнали заедно с тях.“¹

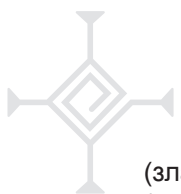
В тези събития се крие най-страшната трагедия за бесите. Това е времето, когато Вологес, бидейки жрец и пророк, е видял края и е укрil светилището в пещерите. Бесите са били готови да се противопоставят на одрисите, но не и на римската военна машина.

След прогонването на одриските войски Вологес почувствал, че разединените траки вече не са това безкрайно море, в което всеки нашественик може да се удави. Той взел най-тежкото решение – да сложи край на светилището, като го укрие и недопусне оскверняването му. И не само това. Мъдрият Вологес разбирал, че враговете на траките желаят да постигнат религиозно-идеологическо надмощие над тях чрез кражба на историческото им минало и на свещените им реликви. Вероятно още преди пристигането на легионите на Л. К. Пизон Фруг, светилището вече е било укрито в пещерите на Западните Родопи. Огромните жертви и унищожаването чрез палежи на част от горите променили облика на района около светилището и скоро пътищата към него били забравени.

В пещерите са скрити свещените предмети и най-ценните дарове. Може би там са укрити и книгите на Орфей с прочутата му египетска лампа? Дали е имало книги на тракийски език (бески език), също като известните тракийски таблички? Дали са запазени прорицанията на ясновидеца Орфей? На тези въпроси може да бъде отговорено само ако бъде намерено светилището. Но до тогава хората от Северозападните Родопи (около връх Сютка) ще пазят в паметта си съхранената легенда за златните рудници в м. Ремово и м. Бреже и за златния стан за сечене на монети, укрит някъде из пещерите.

Вологес укрива светилището и заличава всички следи. Остава само старият тракийски път, системата от кули и светилища около връх Сютка. Остава легендата за Златните портици между столицата на бесите Бесапара и светилището. Остават имената на местностите – Мантарица (земя на прорицатели), Дрънтовица (мястото на дионисиите и кукерските празници), река Долдорана

¹ <http://bgrod.org/Traki?index.php?p=DionKasius>

(златния дол), с. Бабек (напомнящо за името на бог Баал, Ваал), Дженовра (някогашно генуезко селище), с. Фотиново (Фотун, напомнящо Фаетон и култа към Слънцето) и т. н.

Вологес е убит, както и мнозина беси. Много други са пленени от Пизон през тази 11 г. пр. н. е. и откарани в робство. Римляните ги оковали във вериги и ги подкарвали към робските пазари. Но както казва Аний Флор, римляните били изумени от свободолюбието на бесите: „Но обуздани от Пизон, те проявявали в пленичество си своята ярост. Като се опитвали да прегризат веригите, те наказвали сами своята свирепост.“¹

След този жесток погром независимите тракийски племена утихват за 2-3 десетилетия. Реметалк I, който се държи като верен васал на римляните, се укрепва на престола на одриската държава. Император Октавиан Август дори му помага да разшири териториите си и към края на царуването му – 12 г. от н. е., Одриското царство достига размерите от най-добрите си години по времето на Ситалк през V в. пр. н. е. Реметалк I дори получава римско гражданство, подарено му от Октавиан Август. Римското му име било Гай Юлий I Реметалк (Gaius Julius Roometalces). С образите на Август и Реметалк I са сечени монети в Калхедон (град на Босфора срещу Бизантион) и във Бизантион (дн. Истанбул).

След смъртта на Реметалк I, Октавиан Август се разпоредил с Одриското царство като със своя собственост. Той го разделил на две части, като границата между тях била планината Хемус (Стара планина). Богатата и добра южна част дал на сина на Реметалк I – Котис III, а бедната и размирна северна част (дн. Северна България) дал на брата на Реметалк I, носещ името Раскупорис. Раскупорис бил недоволен и скоро с измама убил Котис III, но самият той бил хванат от римляните, изправен пред римския Сенат, осъден на заточение в Африка, но скоро след това бил убит. Северната част на царството била дадена на Реметалк II – син на убития Раскупорис.

Следващият римски император Тиберий (14 г. – 37 г.) определил за настойник на децата на Котис III бившия римски претор Гай Требелин Руф. Така на практика Одриското царство се управлявало директно от Рим. Требелин Руф бил безцеремонен в отношенията с траките. Скоро започнало да се натрупва недоволство, което довело до избухване на въстание през 21 г. Въстават диите, койлалетите и част от одрисите. В това време цар Реметалк II е бил в района на Филипопол. Въстаниците обкръжили града, в който се затворила войската на Реметалк II. По този повод Тацит пише: „Койлалетите, одрисите и диите, силни племена, се заловили за оръжие под предводителството на разни началници, но еднакви по своята неznайност. Това била причината, че не могли всички да се съединят за страшна война.“²

Обединените усилия на одриския цар и на Публий Велей, който командвал най-близката римска войска (от Мизия, която от 12 г. пр. н. е. е римска провинция), довели до бързия разгром на въстанието. Млади и неопитни, слабо въоръжени, въстаниците станали лесна плячка за римляните и одриската царска войска.

¹ <http://bgrod.org/Traki?index.php?p=AnijFlor>

² <http://bgrod.org/Traki?index.php?p=Tacit>

През 26 г. от н. е., когато консули в Рим са Гней Корнелий Лентул Гетулик и Гай Келвизий Сабин избухва ново въстание, този път на планинците. Според проф. Велизар Велков тези планинци са бесите. Причината отново е основателна – нежелание да изпращат своите младежи в римската войска, с която да воюват в далечни земи. Римляните правят опити да изпращат тракийските младежи в римските легиони, смесени с други народи и в далечни краища на света. Това противоречи на старите традиции, според които дори когато помагат, траките са обособени в отделни военни части със свои командири. Положението е нетърпимо и избухва въстание. „Освен нравът им, причина за въстанието бил отказът им да допуснат да бъдат събирани за нашата войска най-здравите им синове. Те били свикнали да се покоряват дори и на царете си само по желание, а и когато пращали войници не се смесвали със съседните народи. Сега обаче се разнесъл слух, че ще ги разпръснат и разпратят по разни страни смесени с други племена.“¹

Вестта, че ще вземат младежите им, развълнувала бесите. В своята книга „Записано на камък“ проф. Велизар Велков пише: „Хората разбрали, че това е стъпка към тяхното окончателно поробване. Траките се събрали и изпратили свои представители при римския управител Попей Сабин. Те заявили, че „ако искат да им натрапят робството като на победени, то у тях има оръжие, младежи и решителност да защитят свободата си или да умрат.“ Те припомнили своите яки крепости в планината и заплашвали, че ще се борят докрай.“²

Като очаквал помощ от одриския цар Реметалк II, а така също и от римските войски в Мизия, Сабин отговорил на пратениците-беси уклончиво. Но когато пристигнали одрисите и управителят на Мизия Помпей Лабен довел един римски легион, Сабин повел войските към неприятеля в планината, „който бил вече заел горските планински теснини. Една част от неприятелите, които били по-смели, се показвали вече по откритите хълмове. Римският военачалник се приближил с войската си до тях и лесно ги изтикал оттам, без да пролее много варварска кръв, понеже убежищата им били наблизко. След това укрепил на това място своя стан и завзел със силен отряд една тясна планинска верига, която се простирала с еднаква височина до близката крепост, заета от голям брой въоръжени и невъоръжени защитници; същевременно изпратил отряд стрелци срещу най-буйните, които скачали пред укреплението с песни и в такт по обичая на своя народ.“³

Когато римските легиони се придвижили напред, изтласквайки бесите пред себе си, завзетата от въстаниците територия била оставена на одриските войски на Реметалк II. Сабин им разрешил да грабят и безчинстват в селищата на бесите, като им поставил условие вечер да се крият в укрепления си лагер. Отначало одрисите спазвали условието, но после потънали в пиянство и безпаметност, започнали безгрижно да заспват извън лагера. Като видели това, бесите решили да ги атакуват. Те се разделили на два отряда: единият трябвало да атакува римляните, а другият – одрисите. Атаката срещу римляните

¹ <http://bgrod.org/Traki?index.php?p=Tacit>

² <http://kdimov.hit.bg/novo.html>

³ <http://bgrod.org/Traki?index.php?p=Tacit>

е била за заблуда – за да не чуят другата битка и да не се притекат на помощ на одрисите. Атаката била извършена през нощта. Бесите нападнали устремно неприятеля и като избивали одрисите, викали, че са бегълци и предатели, вдигнали оръжие да поробят себе си и отечеството си.

Макар одриската войска да е била обучена и построена по римски образец, водачът им Реметалк II е бил сапейски династ. Навярно много от войниците са били от племето сапеи. Имайки предвид това, действията и виковете на бесите са разбираеми – сапеите са клон, родствено племе на бесите. Те наистина са дошли да поробват себе си!

На другия ден Сабин изкарал римската войска на равно открито място срещу тракийската крепост, като мислел, че бесите, опиянени от успеха, ще излязат на открит бой. Когато видял, че няма да излязат, заповядал да се обкръжи крепостта и околните ѝ хълмове с редути, които били построени на подходящи места. Когато редутите били свързани с окопи, крепостта била обкръжена в окръжност, като дължината на тази окръжност била около 6 километра. След това започнал да стяга обръча, като при всяко придвижване напред издигал насип, от който римските войници да хвърлят камъни, копия и запалени стрели върху близкия вече неприятел.

Когато римляните стегнали обръча, те отрязали бесите от водоизточниците. На въстаниците им останал само един извор. Това предредило борбата. Когато жаждата станала непоносима, започнали да измират хора и добитък, защото в крепостта освен жените и децата, бил затворен и добитъкът. Трупове на хората и на животните били навсякъде. Миришело на кръв, на гнило, на зараза. Стените на крепостта били здрави, но надежда за спасение нямало. Ето какво пише проф. Велизар Велков за края на въстанието: „Обсадените не издържали. Появили се и раздори. Един от ръководителите, Динис, заедно с част от възрастните и по-голямата част от жените се предал на римляните. Раздвоили се и младите. Едни последвали повика на Тарс и масово се самоубивали. Повечето обаче начело с Турас решили да пробият римската обсада и да се измъкнат. Те предпочели смъртта пред робството. През следващата тъмна нощ в тежко сражение, в което трудно се различавало кой е враг и кой е свой, всред виковете на мъжете и писъците на жените и децата, малцина успели да се измъкнат, а останалите загинали или се предали.“¹

Римският автор Корнелий Тацит е осъзнавал, че бесите са най-големите противници на римската експанзия. Независимо от това разказът е изпълнен с такива подробности, които издават вълнението и уважението на римлянина. Траките пълнели рововете, изкопани от легионерите, с камъни, колове, дървета, дори с трупове. Валял проливен дъжд и от това нощта ставала още по-страшна. Чак на разсъмване малчината, които не успели да се измъкнат и не били убити, били изтласкани в най-високата част на крепостта и били принудени да се предадат.

Траките от близката околност доброволно се покорили. През тази страшна 26 г. рано настъпила сурова зима. Римляните се оттеглили, без да преследват

¹ <http://kdimov.hit.bg/novo.html>

избягалите по планината. но и така погромът е бил жесток. Така бил сложен край на съпротивата на независимите тракийски племена.

За потушаването на въстанието Сабин получил триумфални отличия в Рим, но бесите повече никога не се изправили като военна сила. Независимо от това римляните живеели с мисълта, че бесите са тлеещ вулкан. Ето защо: „Великият император на Древния Рим Траян през 105 – 106 г. (в началото на нашата ера) изселва бесите като роби на север от Дунав. По време на древноримското владичество всички тракийски племена бяха роби. От тук и се образува Бесироби, а по-късно Бесараби. На север от Дунав бесите, като войнствено племе, овладяват властта над гетите, даките, сарматите. Постепенно от племето беси се издигат няколко души за князе на гетите и даките.

По-късно цяла Влахия от името Беси роби се нарича Бесарабия. След обединението на Влахия и Молдова в едно княжество Румъния името Бесарабия се съхранява само за онази част територия между Прут, Дунав и Днестър, ...“¹

През 45 г. от н. е. Одриското царство на Реметалк III е унищожено от император Клавдий и се появява римската провинция Тракия.

В Западните Родопи останалите беси постепенно възприели римския начин на живот. Дори част от топонимните названия били преведени на латински език. За бесите се заговорило отново при разпространението на християнството. Християнизирването на бесите е извършено от Никита Ремесиански (366-414 г.), епископ на Ремесиана (античен град край дн. гр. Пирот, Югоизточна Сърбия) в провинция Вътрешна Дакия, диоцез Дакия, префектура Илирик, който бил на товарен с тежката задача да отвърне бесите от древния култ на Дионис, чийто носители и пазители се явявали именно те.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Доказателства за резки промени в климата на Земята, възникване на първата цивилизация в Европа и света преди осем хиляди години изведнъж от нищото, познания за космоса хиляди години преди Новата ера, които съвременната физика въз основа на космическите технологии докосва едва сега, Централното светилище в земята на бесите – свещената земя на древния свят преди Египет, Ерусалим и Мека – това са само част от загадките на Родопите. Ключът за разгадаването на тези загадки е далече в миналото, но той може да ни отвори вратата към бъдещето.

¹ Иван Дундаров – Председател на Съюза на бесарабските и таврийски българи http://besarabia.hit.bg/istoria_bg.htm.